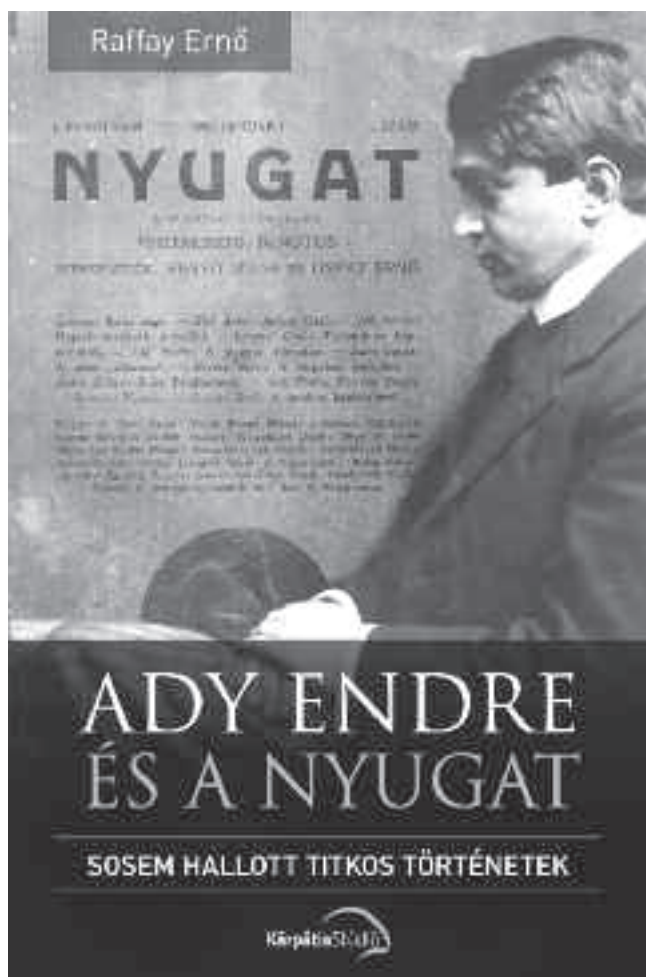


DÖBRENTAI KORNÉL

A TEHETSÉG JELLEM IS

„Ilyen éjszakát hagyatok”
(Balaskó Jenő)



A Napnak hosszú az útja. Nyugat. Valóban ott megy le a nap. Mostanában aztán nagyon alkonyatos. Egyre kilátástalanabb, mert egyre rövidül. Fogy az életerő, a megújulásra való képesség, a reprodukció, a klorofilltermelés, az egészséges lélegzés, nagy körhintája nem szolgálja az életet a megmaradás nevében és szellemében. Sötét van, és visszatarthatatlanul sötétül, az eszmékben különösen.

A szeretet kiürült, Isten menekül, vagy az emberek Isten szeme, de leginkább önmaguk elől. Kisebbségi érzékenységekre hivatkozva betiltják a keresztet, a kereszténység jelképeit, a vértanúság relikviáit. Pontosabban, újabb nagyüzemű mártíriumgyártás folyik. Lefejezés, egy rövid mondattal alátámasztva: Allah Ah bar.

Nyugat egy kapóssá tett irodalmi folyóirat volt, amelyhez tartozni rangot jelentett. Néhány évtizeddel ezelőtt ezt a legendát, bár gyéresebb hatással, az Írószövetség ellenléba-saival összehangolva, vaskosan anyagi érdekektől is vezérelve a Szépírók Társasága igyekezett feltámasztani. Bár arról nem mondtak le, hogy ők válasszák meg ebben az országban, ki a haladó magyar író, az elit. De már minden egészséges ösztönű, gondolatú magyar tehetséget máig nem tudnak megtéveszteni. Több ott már a hamis próféta, mint az igazi. Raffay Ernő történész rühelli a hamis próféta-ságot, egyáltalán a becsapást, az átverést, a porhintést, a magyargyalázást, a kifacsart érveléseket, a hazugságok távlatos éltetését. Magyarországon bátor, sőt vakmerő tette szánta el magát. Egyedülálló, önálló, a Kánontól eltérő véleményt mert kinyilvánítani. Mintha egy független országban élne. Mintha a legősibb demokrácia nevében, a Kelet Népeinek legalább olyan mélyrendű életösztone maradhatott volna, mint a Nyugat dekadens, bevallottan a nem idetartozás igényével alapított és meghirdetett szellemi fórum. A Nyugat, amely veszélyes reklámfogásaival, hiteltelen vonzerejével elszívja a napkeletiek erős népét, erőtlén bérfizetésekkel, éhbérrel próbálja őket kiszolgálni. A magyar kompországság visszaütően veszélyes, mindent kivittünk, ami világszínvonalúan érték. Tart ez mai is, például lásd a magyar malmok megvétele, jonatánfák kiirtása, akác mézfák kivágása. Veszélyesebb mindez, mint egy fegyverrel vívott háború.

Raffay Ernő a hozzáférhető levéltári adatok alapján

könyvben feldolgozta *Ady Endre és a Nyugat* címmel a korszakot, megtisztítva némely mélyen mérgező tévhitektől, félrevezetésektől. Mert jócskán vannak. Ady nemzedékek gigász költője, példaképe, de a tények makacs dolgok! Raffay kénytelen beismertetni, hogy olykor a legnagyobb baknál sem egyezik jellem és talentum olyan erkölcsi magaslaton, amely egy kislélekszámú haza esetében üdvös lenne.

Valamikori havasainkat amúgy is elbirtokolták, az Írástudók árulása köztudott, a Nyugat idejében is európai jelenség volt. Ez a folyamat mára már kérdésként is feltehető, elvárt erkölcsi etalonként is megfogalmazható. Júdás, mint erkölcsi etalon? Sajnos, lépten-nyomon tapasztalhatjuk, igen, de nem mindenkinek! Sokan akadnak még e honban, akik hisznek a nemzetben, a hazában, a hűségben, a barátságban, csupa liberálisok által a történelmi szemétdombra hányt „kacatban”. Raffay, akinek bizodalma leledzik ezekben az ősi értékekben – mint ahogy Ady költészetében is, csak emberi, gyarló ellentmondásaiban nem –, mindnyájunk érdekében is igyekszik jobbulásunkra rendet rakni e hazában. A rendszerváltás óta csak még jobban fullasztó szellemi ganételepen. Egy következmény nélküli országban, ahol sem büntudat, sem lelkiismeret-furdalás, sem büntetés, elszámolás nincs, vagy csak a kishalakra sújt le a törvény ereje, ott bizony nélkülözhetetlen a fertőtlenítés, a tisztaság, a tisztánlátás ereje.

Raffay le akar számolni a hamis illúziókkal és keltőivel, nem kímélve saját egzisztenciáját, számolva azzal, hogy ismerjük ezt a kettős mércéjű liberalizmust; minden számottevő kultúrposzton ott tenyésznek, mint például a még érvényben lévő „spenót” irodalomtörténetekben, szellemi, gyakran kártékony, retrográd történelmi képviselőkben. Érdekes, nekik a hajuk szála sem görbül meg. Soha. Véleményterroret alkalmaznak a többségi társadalommal szemben, fontos kezdeményezéseket lehetetlenítenek el. Számomra, a számos közül, például történelmi ihletésű szoborállítások megakadályozása kapcsán érnek el jelentős sikereket. Az idáig mindig bevált varázsige: ellenezzük, mert kisebbségi érzékenységet sért. És akkor mi van, hová rangsorolható a többségi érzékenység? Az nem számít? Ha nem, akkor örüljünk ennek az önfeladó, szép szellemi rabszolgaságnak! De két másfajta megmozdulásra is emlékezem. Az egyik a Világkiállítás megtorpedózása a Szadesz idejéből, a másik nemrég az olimpia megfúrása egy link, feltűnési viselkedéstől kaparódzó-vakaródzó pártocská által. Minden olyan jelentős eseménynél, tervnél következnek ezek az akciók, amikor lehetőségünk volna felmutatnunk magunkat a világnak, mit is érünk valójá-

ban. Kitörhetnénk abból a kalodából, amelybe némely körök önző érdekből zárnak be minket. Ugyanebbe az érdekkörbe illeszkedik az őstörténetünk meghamisítása, Szent István intelmeinek „szabadosan” értelmezése, a régi múlt sok helyütt bántóan falsra hangszerelése. A XX. század és a nemzet ország-befolyásoló eseményeinek durva eltorzítása, és ilyképpen adva tovább, butítva nemzedékeket. Minő, már-már nyájas, csalfa kép festetik, például a tanácsköztársaságról, vezetőikről és magukról a nemzetárulás előkészítőiről, a magyar hazához és népéhez való viszonyukról.

Az iratokból feketén-fehéren a Jászi Oszkár vezette Martinovits Páholy önként, kérelmezve bejelentkező és hat éven át tagként nyilvántartott Ady tekintélyével, hírhedt hírnevével közülük való. Egy nemzetellenes kisebbség szócsöve lesz. Gondolhatnánk, a vásárolt báróságú Hatvany Lajos szellemi keretlegénye. Kesernyésen mondhatnánk, fedőfoglalkozása: vacsoravendég. Igaz, alaposan kihasználva. Publicisztikáját nézve egy jó szava nincs a magyarságról, egyáltalán nem leplezi magát. Viszont közli a kikerülhetetlen igazságnak tűnőt: „Nekünk Mohács kell!”. Nekünk már nagyon sok mohácsunk volt, s azt követően megszállt, kirabolt életidőnk, vesztegetett energiánk. Tény, rászorítottunk a kényszerfeltámadásra. De volt-e módunk kipróbálni magunkat békésen, mohácsok nélkül, hogy mire is mennénk?

Kosztolányi egyik versében megrendítően közli, hogy az emberi esendőség többnyire legyűr mindent, ám mindig marad bennünk egy kiolthatatlan isteni szikra. Ezt szerettük feltétel nélkül Adyban. Már csak ezért is érthető Raffay Ernő tisztázó szándéka.

Adyt nem Raffay kutatásaitól, nyíltságos összegzéseitől, hanem maga-maga döbbenetes ellentmondásaitól kell megvédeni. Felmenteni valószínű nemigen lehet, már ha rászorul. A tehetség jellem is. Kilenc évszázad magyar kimagasló költőinek zöme ezt bizonyítja. Elgondolkodtatható, hogy az akkori parlamentben obstruáló, ország-bénítással foglalkozó Vázsonyi Vilmosról rossz szava nincs Adynak, se Hatvanyról, sem Károlyi Mihályról, sem Jászi-ról, a páholyokban aknamunkát folytató, többnyire ateista bagázsról. Bár maga is megírja antiklerikális cikkét, az Egy kis sétat, ám ennek ellenére – maga ellenére? – képes megalkotni a világirodalom legmegrendítőbb, leglenyűgözőbb istenes verseit. Több ez mint gyónás. Miközben egzisztenciális létében is a sátán szolgáit szolgálja.

Viszont nem kímélte a korszak legjelentősebb, és európai szinten a legélesebben látó miniszterelnökét, a sokáig ténylegesen szolgáló huszárezredes Gróf Tisza Istvánt.



Több írásában kikezdte, támadta, sőt egy versében vad geszti bolondnak nevezte az egyetlent, aki világosan kifejtette: Magyarországnak, mert nincs kellően felkészülve, és nincsenek területi követelései, nem szabad belépnie a háborúba, mert megsemmisítő vereséget szenved. Ady ennyire nem látta a fától az erdőt? Pedig sejtette, mi készül a furfangos Európa kondérijában. Tisza jóslatai beigazolódtak. Költő ellensége, akiről nagyvonalúan látszólag tudomást sem vett, már halott volt, amikor a miniszterelnököt aljas merényletben megölték. Végül, ha áttételesen is, Ady elvbarátainak köre döntött így. Leszármazottaik a Rákosi proletárdiktatúra fölépítésében éppúgy részt vettek, mint az Antall-kormány megbuktatásában. És most is itt vannak. Tisza után bekövetkezett Trianon, előtte még Szamuely, Korvin és más szadista aberráltak vezette tomboló népmészárlás. Eközben Kun Béla leveleket küldött szét a kisantant vezetőinek, amelyben biztosította őket arról, hogy a megcsonkított Magyarország nem tart igényt az elcsatolt területekre... A még ép, ütőképes csapatainkat „Nem akarok többé katonát látni” – jelszóval Linder Béla, a kormány hadügyminisztere – amúgy szerb ügynök – zavarta szét hivatalosan. Ott és azért hazájában kitudntetést kapott. Károlyi Mihály meg azért, mert hagyta, vagy nem vette észre – államférfiúi képességét tekintve, tőle még az is kitelt – a szabotázsakciót.

Persze, ami Ady sorsát illeti, mindez előre, már Nagyváradon eldőlt. A költő a szó szoros értelmében behúzatott a csöbe. Érzelmileg intim szálak szövögetésével, és tudatilag is megvezették ezt a nagy poétát. Raffay nem bálványrombolást követ el, amikor elének tár bizonyos, ez eddig elképzelhetetlen, majd megemészthetetlen tényeket. A rideg történelmi valóság: egyoldalú szerelem volt Ady Léda iránti fölnagyított vonzalma. *Lédával a bálban* című verse születésének körülményeit elemezve kiderül, nem Ady, hanem Léda vitte el Adyt a bálba, férje összekacsintó segédletével, hozzájárult támogatásával, hogy beránthassák a magyar történetiség sűrű forratagába, hogy aztán hosszútávon kijátszhassák saját vérei ellen. Gyakran bevált ősi trükk ez az emberiség történetében. És nem jelez a belső vészjelzőkészülék, nem érvényesül az átlátóképesség. Lehet, sohase ébred rá, hogy csak kihasználják. Indulatait, begőzösített agyát. De a sértett hímbiúság megíratja vele az Elbocsájtó szép üzenetet – felsőfokon, de a részrehajló csúsztatást örök érvénybe hagyva, hagyományozva az utókorokra: „mert meg én láttalak”. Nem! Őt találták meg, mint e szerepre alkalmasat, és meg is felelt minden elvárásnak, túllontúl is. Mindeközben önbecsülésében is kárt szenved. Kérelmező levelet ír az általa „vad geszti bolondnak” nevezett miniszterelnöknek, anyagilag támogná-e Lédával közös „párizsolását”, ahová nem is oly

soká nemhogy az ősz, a tél is beszökött. Trianon képében bedübörgött már júniusban. Természetesen választ nem kapott. Mégis mit várt? Megérne egy misét, mint ahogy Párizs is. Kielemezni ezt az etikai kérdést. Nos, ez amúgy nem játék. Adott egy nagy költőnk, aki magyar úrként – akkor legalábbis úgy tűnt, hogy az – szembeszállt a Disznófejű Nagyúrral, aki (amely) feltehetőleg a Pénz szimbolikája. És kikenél landolt a pénz, és hogyan? Arról nemigen esik szó, a valódi bűnösökről. Nos, ez a költészet kezdetben a jogos magyarságkritika jegyében tűnt fel – teszem hozzá: találóan. Később átment a romboló ellenerőt képviselő szócsövezésbe. Megfizetett, kitarított bérlegényként harsogott bele nemzete arcába, önérzetébe. A kivételes, átlátó erejű Németh László 1928-ban meglehetősen találóan jellemezte visszamenőleg is az Ady-féle magatartást: „Felül dolmány – alul kaftán”. Az idők ezt a markáns megállapítást részben igazolják, bár Raffay, a tudós tárgyilagosságával, könyvében Adyval kapcsolatban idéz nemzetféltő konzervatikusokat és zsidó értelmiségieket egyaránt, azonos súllyal – nevéket nem szívesen sorolok föl se pro, se kontra. Ám az is leplezetlenül kiderül a megközelítések nyomán, hogy valóságosan kiknek fontos, félteni való a haza, és kik azok, akik csak beszélnek róla, számukra elavult fogalom, nekik csak, német mintára, megtölthető, elfoglalható lélettér, nem pedig történelmileg vállalt közösség. Tagadhatatlan, az érdekvonal mentén tagozódunk. Ady ott és akkor azt a döntést hozta. Igaza van Raffaynak, ne rejtjük véka alá. A tehetség jellem is. Ady nagyváradi előkészítése merőben különbözik, akár a Petőfi Sándor színrelépésétől – a forradalom máig érvényes nyitányverse a nevéhez kötődik, ám élete és halála a magyarság egészének szolgálatába állt, nem képviselt semmiféle idegen érdeket, mint ahogy legjobb barátja, Arany János sem, akinek egyik legmerészebb verse A walesi bárdok. Petőfi követelte: Sors, nyiss nekem tért! Adyknak másféle gondviselés tárt kapukat. Mások kövezték ki az útját. Petőfit, Aranyt egy nép választotta ki és tudta a magáénak, és tudja máig. Értékeli, megbecsüli a hűséget.

Gyóni Géza által egy döbbenetes vers jelent meg. A Nagy Háborúról, amely mint tudjuk 1914-ben kezdődött. A költő, aki csak ember és nem tud uralkodni azokon a megrendítő szándékokon, amelyek saját életveszélyét is előidézik, valamiként hazaküldte a *Csak egy éjszakára...* című vad-realista versét, amely több mint egy művészi alkotás. A költeményben srapelgránát és szörnyűséges hadieszközök szerepelnek. Nem egy ilyen magyar katona volt kint a fronton. Fialat fiúk levágott lábakkal. Ez a vers Magyarországon döbbenetes hatást váltott ki. Ezekben a sorokban

minden gonoszság nélkül szerepelnek azok a figurák, akik mindezért a háborúért felelősek. A papírbakancsot szállítók, a hadiszállítók, az az egész söpredék, amely ennyi ember halála árán meggazdagodott. Valamiféle kis robbanás bontakozott ki Ady Endrével kapcsolatban, aki szintén tudta, mi folyik a fronton, ám ő azokról szót se ejtett, akik ezt a rohadt világháborút anyagi szempontból megtervezték. Összekapaszkodtak, összetartoztak. A Gyóni testvérek és még sokan mások pedig ottmaradtak a fronton. Adyknak megrendítő, kötetjáró verse az *Üdvözlét a győzőnek*. Tudta, kik lesznek a győzők. Finoman kérte őket: *Ne tapossatok rajta nagyon, / Ne tiporjatok rajta nagyon, / Vér-vesztes, szépgény szép szívünkön, Ki, íme száguldani akar.*

Nem ismerte őket? Köszönjük szépen.

Balaskó Jenő, néhány éve elhunyt költőtársunk többek közt útmutatásnak szánt kötet címet testált ránk: *Ilyen éjszakát hagyjatok*. Jenőt az 1970-s évek elején börtönözték be Kádárék a magyar – mitől is magyar? – népi demokratikus államrend megdöntése elleni szervezkedés vádjával. Kevesen tudják, ült is érte. Amikor kijött, s elvégezte – abszolút hallása volt – a Konzervatóriumot, Kodály, akinél még élő valóságként mutatkozott együtt a géniusz és a jellem egysége, a frissen megjelenő kötetbe ellenvetést nem tűrő alapon háromezer forintot csúsztatott. Nagy pénz volt az akkor, és nem a Disznófejű Nagyurat jelképezte. Messze többet. A történet hitelességéért kezeskedem, mert első kézből tudom.

Nos, ezt a nemzedékekre rákövesedő éjszakát, ezt a guanó éjt akarja levakarni, gondolom én, Raffay Ernő történész a maga eszközeivel. Ezért is áll ki, aki maga is például az Ady bálványon nőtt fel, az eredetet tisztáznia. Mert mélységesen igaz, csak tiszta forrásból. Kivált egy olyan korszakban, ez 1945-től fokozottan érvényes, amelyben természetes készség, adottság ez a máig megnövekedett hajlandóság az általános és egyetemes homályban tartásra, titkosításra. A megtévesztő reklámszöveg szerint: *jogunk van tudni*. Vajon elviseljük-e?

Velőhig hatoló ez a könyv. Lemérve a halántéklebenyeim közti távolságot, egy vélt műveltségi örökség jelenét és hiányát tudomásul véve, nincs jogom ítélkezni. Hét évtizedes tapasztalati fennállásom feljogosít arra, hogy megkérjem Ady Endrét, nekem ne küldje el a frigyládát, mely, mint tudjuk, nem is létezik. Ha volna is, úgy vélem, nem kell már ide küldeni senkit. Magyarország teli van potenciális rosszakaratú emberekkel.

(Raffay Ernő: *Ady Endre és a Nyugat. Sosem hallott titkos történetek*. Budapest, Kárpátia Stúdió, 2017, 328 p.)